

Четверик Вікторія Володимирівна,
головний спеціаліст відділу методології ціноутворення
та аналізу цінової ситуації управління цінової політики
департаменту розвитку реального сектору економіки
Міністерства економіки України
ORCID ID 0000-0003-4241-1636

ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

В сучасному світі, де стрімко розвиваються інформаційні технології, відбуваються постійні трансформаційні перетворення в діяльності органів публічної влади електронне урядування є вирішальним чинником на шляху до розвитку демократичної держави, встановленню діалогу між органами публічної влади та громадянськістю, залучення об'єктів та суб'єктів управлінської діяльності до єдиного інформаційного простору. Враховуючи те, що наша держава активно тримає курс на європейську інтеграцію важливим завданням керівництва країни є перетворення України в цифрову державу, побудова ефективного електронного уряду [1].

Варто зазначити, що відносно визначення поняття «електронний уряд» (е-уряд) ведуться постійні дискусії. На думку одних дослідників е-уряд – це уряд, який має власний електронний портал; інші вважають, що це уряд, який активно взаємодіє з громадянами за допомогою мережі Інтернет, треті науковці під е-урядом розглядають всю сферу послуг, яка надається державою та відповідними її органами своїм громадянам.

В найбільш загальному розумінні електронний уряд - це система взаємодії влади і суспільства на основі поєднання внутрішньої урядової і зовнішньої суспільної інфраструктури через владні Інтернет ресурси. Така взаємодія розширює доступність для громадян державно-управлінських послуг, значно скорочує терміни їх надання [2].

Електронна послуга (або е-послуга) – це адміністративна або інша публічна послуга, що надається громадянину або юридичній особі в електронній формі. Завдяки цьому, громадянин має змогу отримати послугу від держави (оформлення ліцензії, соціальної допомоги, особистого документу тощо) без особистого відвідування органів влади [3].

На сьогоднішній день існує багато моделей впровадження електронного урядування: західноєвропейська, центральноєвропейська, скандинавська, англо-американська тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Застрожнікова І. В. (2020). ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ СФЕРИ ОСВІТИ В УКРАЇНІ. Науковий вісник: Державне управління, 2(2(4)). URL.: <https://nvdu.undicz.org.ua/index.php/nvdu/article/view/59> (дата звернення 10.11.2023).
2. Серенок А. О. Механізми взаємодії органів влади з громадянами в системі електронного уряду: автореф. дис. канд. держ. упр.: спец. 25.00.02 “Механізми державного управління” / А. О. Серенок; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; Харк. регіон. ін-т держ. упр. Х., 2011. 21 с
3. Урядовий портал. URL.: <https://www.kmu.gov.ua/usi-pitannya-po-e-poslugam/showtake-elektronna-posluga> (дата звернення 10.11.2023).
4. Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (East European Scientific Journal) #9(13)/2016. URL.: <https://cyberleninka.ru/article/n/svitoviy-dosvid-vprovadzhennya-elektronnogo-uryaduvannya> URL: (дата звернення 11.11.2023).
5. ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В ШВЕЙЦАРІЇ. URL: https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2015/06/SHvejtsariya_Poberezhnij.pdf (дата звернення 11.11.2023).
7. Національна академія державного управління при Президентові України / Електронне врядування (е-урядування)

Інформаційні технології е-урядування вже давно успішно функціонують у таких провідних країнах світу, як: Німеччина, Франція, Італія, Греція, Нідерланди, Великобританія, США, Данія, Швейцарія, Норвегія, Латвія, Чехія, Швеція, Сінгапур, Об'єднані Арабські Емірати, Естонія, Катар, Польща, Австрія тощо.

Однією з перших у світі країн, які стали запроваджувати електронне урядування стала Великобританія. Ще в 1999 році Великобританія розробила Стратегічну програму «Модернізація державної влади», на підставі якої був створений урядовий портал «Великобританія онлайн», проект «Прямий доступ» (Direct Access). Проект «Прямий доступ» дозволив державним органам влади надавати громадянам в зручний для них час електронний доступу до всіх форм документів, а також використовувати електронний-цифровий підпис для заповнення форм, необхідних для отримання електронних державних послуг.

На сьогодні у Великобританії створено чотири рівні «електронної» взаємодії: державні установи з громадянами, громадяни з бізнесом, державні установи з постачальниками та державні установи між собою. Ці рівні взаємодії дуже зручні, оскільки підвищують інформованість населення; займають мало часу, що сприяє підвищенню демократизації й відкритості суспільства, а також є значно дешевшими, ніж купівля певного продукту.

США публікують урядові документи в мережі Інтернет, які є відкритими для усіх користувачів. В Естонії будь-який мешканець республіки може запропонувати поправки до законопроектів, висловити свою думку про поточні процеси в країні тощо, і таким чином брати участь в управлінні державою [4].

Систему «Відкритий Уряд» створено у Німеччині, Греції, Франції, завдяки якій різне населення інформується не лише про чинні закони, а і про законопроекти, що обговорюються в парламенті. Також населення має право своїми масовими виступами вносити правки в законодавство.

У Франції уряд проводить спеціальні дні інформації. В такі дні представники державних органів ведуть діалог з представниками громадян на визначену заздалегідь тему. Завдяки такому механізму, поліпшується взаєморозуміння між громадянами та чиновниками, випробовуються ті чи інші інновації в текстовому режимі.

У Нідерландах держава організовує публічні віртуальні майданчики. На таких майданчиках громадяни мають можливість обговорити проекти нормативно-правових актів і варіанти вирішення суспільно значущих проблем.

Також за останні роки значних успіхів у розвитку електронного урядування досягла і Швейцарія. Ще в 2007 році Швейцарія взяла курс на стратегію зближення держави з громадянами за допомогою інформаційно-комунікативних технологій та затвердила національну стратегію електронного урядування.

[Електронний ресурс]. URL: http://egovernment.ucoz.ua/index/shh_o_take_elektronne_urjaduvannja/0-18 (дата звернення 12.11.2023).

8. Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 рр.» від 09.01.2007 р. № № 537-V. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text> URL: (дата звернення 12.11.2023).

9. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 р. № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> URL: (дата звернення 11.11.2023).

10. Закон України «Про електронні довірчі послуги» від 05.10.2017 р. № 2155-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text> URL: (дата звернення 11.11.2023).

11. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalni-ist/reformi/efektivne-vryaduvannya/rozvitok-elektronnih-poslug> (дата звернення 12.11.2023).

12. Електронний ресурс УКРІНФОРМ. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/3028346-svejcaria-dopomagatime-vinnici-rozvivati-elektronni-poslugi.html (дата звернення 12.11.2023).

13. Електронний ресурс УКРІНФОРМ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3597598-svejcaria-vidilit-15-miljoniv-frankiv-na-rozvitok-cifrovizacii-v-ukraini.html> (дата звернення 12.11.2023).

Національна стратегія, яка є частиною «Стратегії Ради Федерації з інформаційного суспільства в Швейцарії», була розроблена разом з кантонами і муніципалітетами, під керівництвом головного федерального управління ІТ [5].

Більшість електронних проєктів Швейцарії спрямовані на бізнес, адже громадяни і кантони є набагато більш ефективними структурами для обслуговування громадян. Серед таких проєктів можна відмітити: «Старт ап» компанії, інформація про зміни (інформаційний портал про старт різного роду організацій, включаючи момент реєстрації тощо); подача даних в статистичні управління; угоди між компенсаційними офісами та їх членами; доступ до нововведень в законодавстві; митне оформлення товарів; онлайн адміністрація сільськогосподарського сектора (урядовий портал Government DTEC) [6].

Організація Об'єднаних Націй щорічно, починаючи з 2011 року, готує звіт щодо розвитку електронного урядування в країнах світу. Для порівняння різних країн, оцінювання та моніторингу поточного стану впровадження е-урядування використовується показник електронної готовності (e-government Readiness Index). Він відображає три зазначені складники та охоплює індекс стану веб-ресурсів, наявність доступного актуального офіційного урядового веб-порталу, веб-сайтів органів державної влади, через які надаються інформаційні й інші послуги в електронному вигляді (The Web Measure Index); індекс стану телекомунікаційної інфраструктури, а саме відносну чисельність користувачів інтернету, кількість персональних комп'ютерів, телефонних ліній тощо (Telecommunication Infrastructure Index); індекс освіти, наукового й культурного рівнів громадян (Human Capital Index).

За даними ООН за такими критеріями перші місця очолюють північні країни Західної Європи, Сполучені Штати Америки, Норвегія та деякі країни Європейського Союзу [7].

Переваги електронного урядування коли відсутня необхідність стояти в довгих чергах або звертатися до різних органів, збираючи різні довідки, змогли оцінити вже і громадяни України.

Зауважимо, що навіть в умовах військового стану Україна посіла 46 місце серед 193 держав за E-Government Development Index 2022 від ООН (в 2020 році була на 69-му місці) і перейшла до групи країн із «дуже високим рівнем розвитку електронного урядування» (VHEGDI).

Е-урядування в Україні впроваджено з метою розвитку електронної демократії відповідно до стандартів Європейського Союзу надання електронних державних послуг, відкритості та прозорості органів влади для людини та громадянина, бізнесу та громадських організацій.

В Україні було розроблено та законодавчо закріплено основні принципи, завдання й стратегічні напрями державної інформаційної політики, сформовано державні інституції відповідної компетенції, ухвалено низку концепцій, програм і планів дій [4].

14. Електронний ресурс. URL: <https://egap.in.ua/> (дата звернення 12.11.2023).

9. <https://eef.org.ua/program/pr ograma-egap/>

15. Мазур О. Г. Сучасні тенденції упровадження електронного урядування в публічному управлінні: зарубіжний досвід. Аспекти публічного управління. 2019. Т. 7. № 12. С. 147–156.

16. Голобуцький О. П. Електронний уряд / О. П. Голобуцький, О. Б. Шевчук. К. : Атлант UMS, 2002. 173 с.

17. Електронне урядування : підручник / авт. кол. : В. П. Горбулін, Н. В. Грицяк, А. І. Семенченко, О. В. Карпенко та ін. ; за заг. ред. проф. Ю. В. Ковбасюка ; наук. ред. проф. Н. В. Грицяк, проф. А. І. Семенченка. К. : НАДУ, 2014. 352 с.

18. Кулик С. М. Електронне урядування в Україні та зарубіжний досвід у цій сфері / С. М. Кулик, О. С. Кравчук // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Міжнародні відносини. 2011. № 20. С. 100-103.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN /Nvnum_2011_20_22 (дата звернення 13.11.2023).

19. Як буде виглядати «цифрова» Україна: репортаж з Естонії. URL: <https://eukraine.org.ua/ua /news/yak-bude-viglyadati-cifrova-ukrayina-reportazh-z-estoniya> (дата звернення 13.11.2023).

Серед них варто відмітити Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 рр.» від 09.01.2007 р. № № 537-V, який передбачив впровадження механізмів надання органами державної влади та органами місцевого самоврядування юридичним і фізичним особам інформаційних послуг із використанням інтернету, передбачивши відповідні зміни в законодавстві. Також визначив статус і перелік обов'язкових електронних послуг, які повинні надавати органи державної влади й органи місцевого самоврядування юридичним і фізичним особам, забезпечив реалізацію принципу «єдиного вікна» й прискорив впровадження ІКТ в аграрному секторі економіки України [8].

Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 р. № 2939-VI, визначає порядок здійснення та забезпечення права кожного на доступ до інформації, що міститься в суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом, та інформації, що становить суспільний інтерес [9].

Правові та організаційні засади надання електронних довірчих послуг, у тому числі транскордонних, права та обов'язки суб'єктів правових відносин у сфері електронних довірчих послуг, порядок здійснення державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог законодавства у сфері електронних довірчих послуг, а також правові та організаційні засади здійснення електронної ідентифікації закріплені Законом України «Про електронні довірчі послуги» від 05.10.2017 р. № 2155-VIII [10].

Одним із пріоритетів Уряду України є цифровізація адміністративних послуг. Найяскравішим проектом такої цифровізації є створення та запуск Єдиного державного веб-порталу електронних послуг – Портал Дія (diia.gov.ua). На Порталі Дія кожен громадянин може отримати електронні послуги та інформацію про себе з державних електронних інформаційних ресурсів [11].

В застосунку Дія можна сплатити податки, задонатити на армію, згенерувати судові рішення, отримати довідки та витяги, пройти опитування і навіть подивитися телебачення у смартфоні тощо.

Серед інших сервісів у застосунку «Дія» найпопулярнішим є електронні документи. Вони дуже зручні та практичні у використанні, їх неможливо забути вдома чи загубити, вони завжди з тобою у смартфоні.

Варто зазначити, що на шляху розвитку цифровізації Україну активно підтримують зарубіжні країни, серед яких особливу увагу хочеться звернути на Швейцарію. Адже протягом багатьох років Швейцарська Конфедерація надає значну донорську підтримку задля покращення якості надання адміністративних послуг, підвищення ефективності роботи місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, широке залучення громадян до процесів місцевого управління, зменшення корупційних ризиків та підвищення рівня довіри до органів влади. Саме зі Швейцарією Україна має довготривалу співпрацю з питань цифрового розвитку не лише на центральному, а й на регіональному та місцевому рівнях.

Як приклад розглянемо співпрацю Швейцарії з Вінницею в рамках проекту «Електронне урядування задля підзвітності влади та участі громади» (EGAP). 19 травня 2020 року між Фондом Східна Європа, Вінницькою міською радою та Міністерство цифрової трансформації України укладено Меморандум про співпрацю. Програма EGAP передбачає підтримку Вінниці у розвитку електронних послуг та електронної демократії. В результаті було автоматизовано функції Вінницької міської ради, що удосконалило інформаційну підтримку і електронну взаємодію влади з громадянами та бізнесом, а також розвиток міста.

Підписання цього документу вперше відбулось за допомогою порталу державних послуг «Дія». Сторони домовилися про розвиток і впровадження електронних сервісів та інструментів електронної демократії, підвищення кваліфікації працівників Вінницької міської ради та комунальних підприємств, установ з питань електронного врядування, навчання посадових осіб вінницької міської ради та комунальних підприємств, а також представників громадських організацій, бізнесу та засобів масової інформації з питань електронної демократії. Меморандум про співпрацю підписано сторонами на чотири роки [12].

20 жовтня 2022 року Міністерство цифрової трансформації України та Швейцарська агенція розвитку та співробітництва (SDC) підписали Меморандум про співпрацю, який передбачає виділення 15 млн франків на розвиток цифровізації в Україні. Ці кошти спрямовуються на

розвиток нових цифрових послуг та сервісів, які необхідні для українців в умовах повномасштабної війни [13].

Завдяки партнерству України зі Швейцарією в питаннях цифрового розвитку Мінцифри впровадило багато сервісів та послуг, серед яких: «Малятко, зміна місця реєстрації та сплата податків у кілька кліків онлайн, автоматична реєстрація ФОП, Дія.Цифрова освіта тощо.

Швейцарія й надалі планує посилювати партнерство з Україною та підтримувати українські цифрові ідеї та проекти.

Аналіз практики України та практик зарубіжних країн свідчить про те, що за весь час практичного впровадження інформаційно-комунікативних технологій електронного урядування в різних країнах світу зібрано значний досвід, завдяки якому вдалося досягнути економії ресурсів, часу, організовано якісне та прозоре надання публічних послуг через онлайн сервіси, забезпечено ефективне функціонування органів державної влади.

Вільний доступ громадян до інформації про діяльність органів державної влади, які формують та реалізують політику в усіх сферах суспільного життя, та до їх рішень є одним із основних умов розвитку демократичного суспільства, а також реалізації конституційних прав громадян на участь в управлінні державними справами та на вільний доступ до інформації.

Впровадження в Україні інформаційних технологій електронного урядування значно збільшило рівень прозорості надання публічних послуг, покращило ефективність державного управління, запобігає корупції, а також відкрило нові шляхи взаємодії державних органів влади та суспільства.

